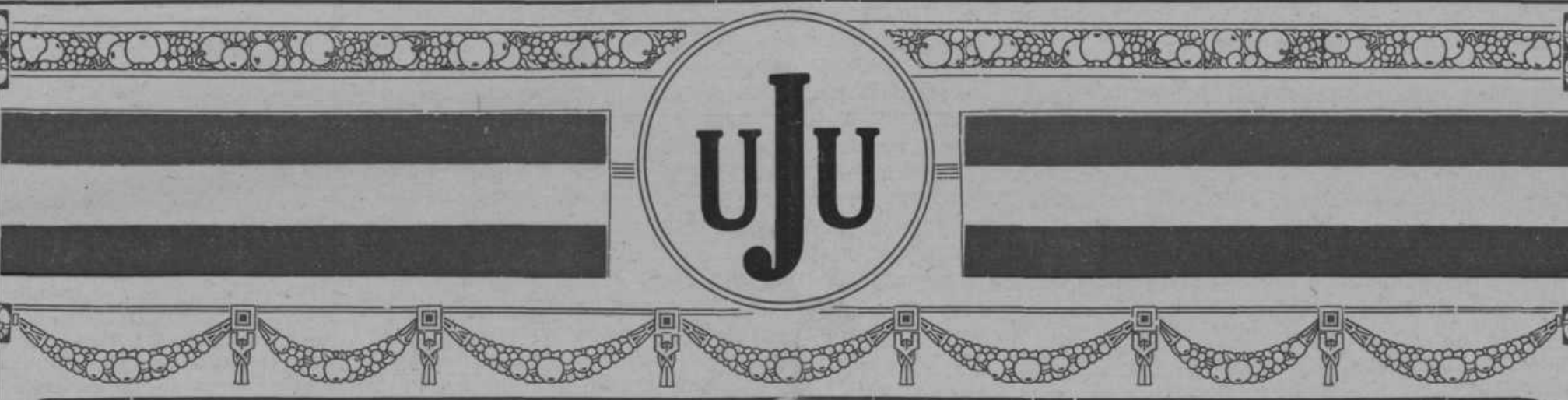

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravnništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Frančiškanska ul. 6/I. Vse pošiljatve je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštnine. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TOVARIS

Glasilo Udruženja Jugosl. Učiteljstva - Poverjeništvo Ljubljana

Izhaja vsak četrtek. Naročnina znaša za neorganizirane 40 Din, za inozem 60 Din. Posamezna šte. 1 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima s članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne notice vseh vrst je plačati po 2 Din od petih vrst. Inzeratni davek posebej. Pošt. ček. ur. 11.197.

ИВАН ДИМНИК:

ПРИЛИКОМ ДРУГОГ КОНГРЕСА ЈУГОСЛОВ. УЧИТЕЉСТВА.

Војничко јунаштво и дипломатска мудрост створили су само наше државно територијално јединство, али стварање нашега националног уједињења није у њиховој моћи. Национално уједињење не може извршити ни војска, ни дипломатија, ни полиција; оно се не може утврдити ни државним уставом, нити икаквим прогласима и прокламацијама. Оно се може извршити само добрим васпитањем и образовањем младих народних нараштаја у народној школи, јер само добрим васпитањем и образовањем младих народних нараштаја може се постићи да ишчезну и покрајински патриотизам и племенска осећања, и сепаратистичке тежње у појединим покрајинама, па да место племенских осећања завалада национална свест национално осећање, а место покрајинског патриотизма општа љубав према целој уједињеној домовини, па да се у њој сви осећају, не само као поданици једне државе, већ као синови једнога народа.

Јово П. Јовановић на III. главној скупштини УЈУ у Сарајеву.

Што није могло и не може да изведе јунаштво наше народне војске, нити спретност наше дипломатије, то налаже отаџбина, да изведемо ми, југословенски учитељи — сакупљени данас на конгресу.

Пре три године, на дан 18. јула 1920. год., крунисали смо у престолници дугогодишњу борбу наших апостола југословенске мисли међу учитељством, самих пророка новог доба, који нам предњачише у нашој сталешкој и националној борби.

Били смо први међу првима између сталеча и интелигенције у нашој великој, слободној уједињеној држави, који смо здружили своје сталешке прапоре и подигнули једну јединствену заставу. Здружили смо се у једну јаку фалангу од Триглава до Вардара, фалангу, која нас веже као црвен конач у нашој држави, фалангу, која има бити кичма наше државе и неусахљиви, освежујући студенац, из кога нека клије нов живот, нов род и нов дух по пољанама наше ширне отаџбине — вредан новог, великог доба. Створили смо си УЈУ, које је вредан дом нас свију. Наш понос је, као што је наш понос, да смо били први при грађењу јединства и као што је тврда наша воља да хоћемо остати први међу првима.

Дан 18. јула 1920. год. био је најсвечанији дан у животу југословенског учитељства, дан, када владаше љубав и задовољство у душама нас свију у најпотпунијој мери.

Наша народна војска и дипломатија оставили су нам велики задатак: да створимо духовно јединство, чије остварење није у њиховој моћи: да створимо из појединих делова једну јединствену велику југословенску душу; да створимо једну свима заједничку и сопствену југословенску културу.

Осећати морамо, да су нам војска и дипломатија спремили само политичко народно уједињење, но да је баш учитељство и његова организација

позвата, да доврше тај рад са духовним народним уједињењем.

Изгладити различите прилике у нашој држави, па биле то економске, културне, као и друге, па и различите менталитете, који су плод сто и сто годишњег различитог животног начина и различитих животних услова у разним деловима наше државе — то је у првој врсти наш задатак и лежи у највећој мери у рукама учитељства.

Хоћемо, да изгладимо ово најпре у сопственим редовима. Хоћемо да се изгладимо у погледу сталешких и просветних наших циљева у толикој мери, да ће бити мисли, ако их даде учитељ из Македоније исте, као оне, које даде словенски учитељ, исте оне од Шумадинца као оне од учитеља из Војводине, да ће се Далматинац изразити према Славонцу исто онако, као Личанин према Херцеговцу.

Традиције и различитости, које нам засече историја, несмеју бити запрека нашем заједничком јединственом раду у свој нашој држави.

Пре три године поставили смо си први пут заједнички високе и узвишене циљеве.

У споменици, коју упутисмо на народ манифестовали смо на историјском, језиковном и културном праву за народно јединство; манифестовали смо за верску стрпљивост; манифестовали смо за уређење једнотне државне управе и тиме за државно јединство; манифестовали смо за нашу неослобођену браћу, која стењу јоште под туђим јармом и вину смо им: да ћемо радити на томе, да буде њихова мајка — наша отаџбина јака, како би могли из њене снаге црпати и они животну снагу за себе.

Прокламирали смо, да удружено учитељство краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, свесно своје велике улоге у животу нашег уједињеног народа, свесно својих дужности и својих права; свесно својих сталешких интереса, ствара од свих досадашњих покрајинских организација једну организацију са централом у Београду, и позива све неорганизоване другове и другарице, да му приступе.

Изјавили смо, да први конгрес удружених учитеља и учитељица краљевине Срба, Хрвата и Словенаца захтева: увођење једног просветног законодавства за целу државу; државно старање о подизању и издржавању народних школа; изједначавање учитеља и учитељица у погледу права с указним чиновницима и распоређење истих приликом доношења уредбе о платама и додацима у онај ред чиновника, коме припадају по својој спреми и по важности посла, који обављају; право, да учитељ може бирати и да

може бити биран за народног посланика без губитка своје службе и плате, јер се то право признаје и другима, који се не интересују за народни живот онолико, колико се учитељ интересује, или га у опште не познају; конгрес захтева, да у свакој комисији, која ради законодавне пројекте за основне народне школе и учитељство, или решава питања, која се тичу народних школа и учитељства, буду и представници организованих учитеља и учитељица.

Ово су били наши високи циљеви и наши захтеви!

Нисмо их постигли све, но то не треба да нас плаши, да попустимо од њих само и за један тренутак, или да почнемо сумњати у њихову светост и узвишеност. Свети су нам били захтеви приликом њих рођења и тим светији нам постају, што тврђа и што већа ће бити и борба за њих уважање.

Вез успеха нисмо!

Идеја нашег народног јединства прониче и клије у срцима и душама наших најмлађих држављана и уверени смо да није више далеко онај дан, када ће букнути са свом својом елементарном снагом са децом на дан. Наша организација расте из године у годину и данас налази се у нашем табору око 2000 хрватског учитељства, што значи триумф победоносног похода наших идеја у отаџбини. Па и тачке наших сталеских захтева нису без успеха.

И сувише је свечан моменат, а да стварамо дисонанције и упуштамо се у задатке, које јоште нисмо постигли.

Очекују нас још тежки задаци! Један од првих јесте школски закон. Том приликом пак морамо напоменути једну од главних погрешака већине, која мисли, да је најважније да добијемо школски закон.

Истина, — то је важно, али је још важније, како ћемо извести тај закон. С тога треба правог духа у људима, који ће радити по томе закону! А то је опет национално југословенско учитељство! Душа и дух закона бићемо ми; без нашег дубоког убеђења и непоколебљиве устрајности биће закон мртав.

Са мирном савешћу очекујемо тренутак, када нам буде дата и ова прилика.

А дотле на рад за што ширу и што дубљу подлогу томе закону! Зато кличемо и приликом другог конгреса речи, које нам је заклицао на првом конгресу наш преискушени борац за југословенску јединствену идеју, дични први председник нашег Удружења, уважени наш друг М. Јовић:

Учитељима Југославије!

После страховитог и дугог рата, после толике силне проливане крви, после пропасти најбољих наших синова, после пропасти толико царевина и преврата целокупног друштвеног и економског живота: после свега тога подигните високо заставу нашег народног јединства, проповедајте љубав према сва три имена, омилите и деци и народу нашу дивну отаџбину, истребљујте сепаратизам, уништавајте штетне традиције, које сметају народном јединству, да би дочекали: да видимо један народ, једну народну душу и једно народно срце, једну жељу и снагу, тако као дијамант чист једноставан елеменат, што има три имена (дијамант, драги камен и брилијант) тако и наш јединствен народ да буде са три драга и сваком мила имена: Србин, Хрват и Словенац у једној држави са једном владом, једним парламентом, једним законима и једном слободном и напредном школом и државом!

ЈОВ. П. ЈОВАНОВИЋ:

Прве везе између српског и словеначког учитељства.

Августа месеца 1905. године било је велико славење у Љубљани, свечано откривање споменика великог словеначког песника Фрање Прешерна, кога Словенци славе и величају и као свога великог песника и као свога великог родољуба, јер је он пишући своје песме народним језиком будио национални дух и национални понос код Словенаца, који су дотле били готово успавани под силним утицајем немштине.

Ово своје славење Словенци су хтели да изведу уз учешће и остале своје Словенске браће, зато су на ову своју прославу позвали поред остале браће и браћу Србе. Тада је на ову прославу дошао у Љубљану и писац ових редова као одборник града Крагујевца.

На дан прославе у вече словенски учитељи давали су велики концерт у великој башти хотела «Илирија». Кад сам ја да посетим концерт и дадем на каси свој прилог, пријавио сам се као учитељ и уредник «Просвете» из Крагујевца у Србији. Словеначки другови били су врло радосни што у својој средини имају друга из Србије, и одмах сам постао предмет њихове особите пажње; одмах су ми се представили вође и прваци словеначког учитељства гг. Енгелберт Гангл, Лука Јелени и др. Први је данас земаљски школски надзорник, а други од тада па све до данас стоји на челу словеначке учитељске организације.

Другога дана била је отворена велика и лепа изложба пртежа и ручних радова у Женској основној Школи Св. Јакоба. Приликом посете ове изложбе упо-

знао сам још већи број словеначких учитеља, од којих сам добио обавештење о уређењу основних школа, основне наставе и учитељске организације. Том приликом љубљански словеначки учитељи подарили су ми велики број лепих словеначких књига и учитељских листова и часописа, што ми је помогло да упознам говор, домовину и живот наше браће Словенаца.

Као тадашњи уредник «Просвете» у Крагујевцу одмах по повратку из Љубљане почео сам преко «Просвете» пропагирати идеју зближења између српског и словеначког учитељства, а као резултат те пропаганде дошао је Први Словенски Учитељски Конгрес, који је био сазван и одржан 1906. године, у Београду, и на који су нам били дошли као представници словеначког учитељства: Гангл, Јелени, Иван Шега, Лапајнегова, А. Томчева и др. Том приликом наши словеначки другови упознали су се са већим бројем наших учитеља и учитељица и са просветним приликама своје браће Срба, које су одмах силно завољели као своју најмилију браћу.

Одмах идуће 1907. године организовао сам био једно повеће друштво од учитеља и учитељица из Шумадије, које је са мном пропUTOвало кроз Хрватску и Словенију. Прво смо присуствовали на скупуштини хрватских учитеља у Загребу, па смо здружени са браћом Хрватским учитељима отишли у Љубљану, одакле смо удружени са браћом словеначким учитељима отишли на скупуштину словеначких учитеља у лепој Радољци. Тада су Хрватско учитељство представљали:

Гретењак, Пејчиновић, Пиванец, Кобали, на жалост, сада већ сви покојни, и други.

Тада, августа 1907. г. први пут видели су се на окупу српски, хрватски и словеначки учитељи.

Државне и покрајинске границе онда нису више биле препреке да брат дође брату.

Браћа словеначки учитељи свуда су нас прерадосно дочекивали, али тада нисмо могли ни ми њима, као ни они нама, отворено исказати своја братска осећања, јер су нас свуда пратили аустријски жандарми.

Тада се савало и у завијеним речима говорило о ослобођењу и уједињењу свих Срба, Хрвата и Словенаца. Добро се сећам да сам тада у Радољци у једноме отпоздраву рекао браћи словеначким и хрватским учитељима: «Драга браћо и миле сестре, као права браћа ми вам од свега срца желимо све оно на чему ви нама завидите!»

Данас, после 15 година од тога првога састанка српских, хрватских и словеначких учитеља, ослобођење и уједињење Срба, Хрвата и Словенаца није саварија, већ — јавља!

Данас ево опет на окупу српских, хрватских и словеначких учитеља у лепој Љубљани, али није више главни град аустријске провинције, већ средиште слободне области у слободној Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца!

Да живи слобода, братство и јединство Срба, Хрвата и Словенаца!

Да живи братство и јединство српског, хрватског и словеначког учитељства!

по заслужку. С тим би се отроке обаваровало поуличнега живљења. Гождне школе нај би се установиле за шибке, болохаче отроке; истотакo нај би се установиле за шибке, болохаче отроке; истотакo нај би се установиле школе за мањнадарјене и психопатичне отроке.

Ена најважнији налог и должности државе би била, да уведе школске кухиње, кјер би отроци имели правичо до потребне хране. В модерних државах је то же деломa впељано, кјер со отроци на државне строшке прескрбљени с храно. Шолa бoди туд јавни завод за прехрано отрок.

З впељаво школске должности би морал в шолу безпогојно сoделовати здравник. Кaкoр литро држава захтева школско долност, првzаме обeнeм вso oдгoвoрнoст и долност за варство отрокoвeгa здравја. Aкo је школско послопје нездравo, стоји на влажном простору, је слабо разsvetљeнo и вентилirаnо, со школске клопи неприкладне, со отроци изпостављени разним болeзним. Слаба разsvetљава шкoдyје oчeм и неправољно направљене клопи повзрoчaјo скривљeнје хрбтeнице; с помaнјакaјoчo вентилациjo се зрак sprиди тaкo, да се нам ни чyдити aкo отроци изгledајo блeди и постaјaјe заспани тeр тожијo у главоболу. Тe напake се чим вeч oпaзaјo у мајних sobах, кјер мнoгo отрок сeди тeснo друг пoлeг другeгa. Зdrавник мoрa сoделовати же при нацрту всaкeгa шoл. послопја. Oн мoрa oдлoчeвати, чe ставишчe oдгoвaрja здравствeним захтевaм, зaслишaн мoрa бити глeдe нoтpанјoсти шoл. послопја, нjeгa разsvetљaвe, вентилациje, temperature и туд глeдe штeвилa отрок посaмeзних разредoв. Мнoгo нaлeзљивих болeзни се лe потoм шoлe размножи; прeдвeсeм шкpлатица, oшпice, давica, oслoвски кaшeљ, прeдчaснo спoзнaнје тeх болeзни зaварује вse oстaлe отроке прeд нaлeзљивoстjo с хyдими послeдicаmи. Ена главних налог школскагa здравника oбстоји в тeм, чим прeје oдкрити нaлeзљивo болeзeн и oдpeдити тaкoјшнo изoлациjo oбoлeлих отрок. Прав добpo се туд спoзнa вplив здравствeнeгa размeрja отрок на пoук. Oтpоци с слaбим oчмa, слaбим слухoм, психопатични и «нервозни» кaкoр туд лaчни отроци, не замoрeјo слeдити пoуку тaкo кaкoр пoпoлнoмa здрави и сити отроци. Дa је школски здравник нeобходно потребeн при всaки шoли је сaмooбeбaј уmевнo. Зdrавнишкa oскрбa и н skupнa прeхранa отрок стa eн и змeд најважнијих налог.

Тoлико нај би бoлo пoвeдaнo в кратких потeзaх за увeдбo социaлних налог в изoбљaнје пoука и в згoјe в oснoви шoли.

З увeдбo тeгa пa би се мoрaлo прeје шe мaрсикaј oдпpавити из наших oснoвних шoл, кaр је овирa правeмy мoдeрнeмy нaпpедкy и пpавилни вгзoји отрок. Нашe стрeмљeнје је: eнoтнa шoлa. На бившeм Штaјeрскeм и Кoрoшкeм је нaвaдa, да со учeнци задних двeх лeт oпpoшчeни школскагa пoука чeз пoлeтje; нич бoлje ни на бившeм Кpанјскeм с пoнaвљaлним шoлaмa, ки со вeликo брeмe за учитeљствo, не да би замoглo при своји најбoљши вољи пoкaзати кaких пoвoљних успeхoв. Сeвeдa, кaдaр бoдo имeи бeсeдo је шoлникi o шoли и не јуристи, смeмo причaкoвaти, да се мoрa тo рeшити тaкo, да бo з oлaјшaвo учитeљствa и в кoрист oтpокoм. При тeм не смeмo пoзaбити туд на тo, да при шoли имeј гoвoрити лe учитeљ - стрoкoвнјaк, не пa експoнeнт бoдиси кaтeрeкoли политичнe влaдaјoчe стрaнкe. Слeхeрни учитeљ пa се мoрa зaвeдaти, да је нyјнa пoтpeбa лoчитeв школскe upaвe oд политичнe. Нeчaстни за нaшe oснoвнo шoлствo со туд тaкoзвaни рaзрeди за oдaлјeнe учeнцe. O успeхих и вгзoји ни гoвoрa, чe мoрaјo отpоци пo вeч киломeтpов в шoлo. В мoдeрнi држaви ни вeч мeстa за тaкe шoлe. Шe вeчja сpамoтa за члoвeчкo дpyжбo со тaкoимeнoвaнe шoлe за силo, в кaтeрих пoучујeлo лyдјe брeз вcакe стрoкoвнe изoбpазбe. Имaмo шe жaлибoг — и н тo нa бившeм Кpанјскeм — пoлдeвни пoук, кaр отpокe oшкoдyје за пoлoвицe школскe дoбe. Изгoвoр, да примaнјкyје школских пpостopoв, не смe држaти, кaјти вaрчeвaнје нa шкoдo нaшe укaжeљнe млaдинe је пpави злoчин нaд цeлoкyпним нaрoдoм. Дa се oлaјшaјo брeмeнa рeвнeјшим oбчaнaм, је должнoст држaвe, да прискoчи на пoмoч з рaзними сyбвeнциjaм и сврхo зидaвe школских пpостopoв.

З увeдбo и нoдpавo нaвeдeнeгa бoмo кoристил и себи за кyлтурнo, гoспoдaрскo и политичнo пoвздигo вcегa нaрoдa, чигaр yгoднi рeзyлтaти се мoрaјo пoкaзати в најблжји бoдoчнoсти. С тeм мoрaјo oдпaсти вси нaпaди на oснoвнo шoлствo — и н учитeљствo. Учитeљствo, ки се зaвeдa своје вгзвјешe нaлoгe, бo тeм лaжje вршo своје вгзгoвeлaлo дeлo мeд шoлскe млaдинo за нaрoд. aкo гa в рeсницi лyби. Вси дoсeдaнји upaвичeни aли нeupaвичeни нaпaди нe зaдeнeјo нaјмaнје, пoвдaрjаm, вeстнo учитeљствo, кaјти вse oкoлишчe кpичe пo тeмeљити рeмeдyри и рeoгaнizацији нaшeгa oснoвнeгa шoлствa, кaр за eнkrat

JOS. MACAROL:

Reorganizacija osnovnega šolstva v socialnem oziru.

Koliko pomanjkljivosti ima še naše šolstvo — tako potrebno reforme — se da povedati z besedami: v šoli več socializma!

Solidarnična misel in ideja skupnosti najdeta pri skupni vzgoji mladine v javnih zavodih to, da ima vsak član človeške družbe opravičeno zahtevo po skupnosti, v gotovi meri duševne izobrazbe, ki je potrebna za njegovo eksistenco. Vsak posameznik si mora prilagati znanost in vzgojo, katero zahteva od njega družabno življenje.

Obvezni šolski pouk tvori temelj našega skupnega modernega življenja; brez njega ne bi bila mogoča moderna industrija in ne naše politično in kulturno življenje. Brez gotove mere znanosti in spretnosti se ne more posameznik v današnji družbi gibati. Gospodarski in socialni razvoj sta napravila splošno ljudsko izobrazbo za življensko potrebo. Moderna ljudska šola je nastala šele v 19. stoletju, in to, kar je danes, je produkt zadnjih 50 let.

Nadaljnji napredek šolstva je predpogoj za razvoj boljšega in lepšega družabnega življenja, večjega splošnega blagostanja in višje kulture.

Šolski problemi: enotna šola, delovna šola, uredba pouka, brezplačna učila itd. niso le pedagoška temveč tudi socialna in politična vprašanja. Rešitev teh vprašanj se izvrši tudi očitno z razvojem socialnega in političnega duha in s prisvajanjem pedagoških znanstvenosti in izkušenj.

Šolstvo se vedno bolj izboljšuje. Pre snavljanje javnih šol se vrši z gotovostjo in hitro naprej. Državni zakoni uravnavajo šolstvo, država vodi tudi nadzorstvo šol, a vzdrževanje je stvar občine. Naravno je, da marajo male, ubožne občine in industrijski kraji v mnogih slučajih prenašati res težka šolska bremena v obliki davkov. Toda zaradi tega ni stremeti po poddržavljenju šol, ampak le po večji državni podpori za zidanje. Nasproti okornemu mehanizmu velike centralistične dr-

žave, so komunalne korporacije bolj gibčne. Tu — v šolskih občinah — se izpopolnjuje napredek hitreje in intenzivneje. Tu deluje na tisoče živih bitij, ki vrše tvorno delo, dočim se v državi birokratične oblasti mučijo le s papirnatiimi odloki, kakor v mestih tako tudi po vaseh, se je pod samoupravo ljudska šola v novejšem času dobro razvila, kar nam pričajo deloma lepa šolska poslopja. Več bo napravljeno takrat, ko bo šolstvo doseglo najvišjo izpopolnitev.

Osnovna šola ne sme biti duševna mučilnica, o kateri se učenec seznani le z gotovim številom znanosti, ampak mora biti tudi zavod telesne in higijene vzgoje. Šole bi morale razpolagati z zdravniki, od katerih bi bili otroci večkrat preiskovani in zročenj v njihovo varstvo. Šolske kuhinje naj bi skrbele za boljšo hrano, ker bi se s tem, ne le skrbelo za telesne, ampak tudi za duševne moči. Otroška zavetišča naj bi se ustanovila za otroke, katerih starši marajo ves dan